

जीएसटी १६(४) चे बारा वाजणार

अॅड. किशोर लुल्ला

अनेक वर्षांपूर्वी विक्रीकर कायद्यामध्ये वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट ची वाट लागली होती. जवळजवळ वीस वर्षे कायद्यात बदल, सर्वोच्च न्यायालयापर्यंत केसेस आणि शेवटी सरकारने जाहीर केलेली सवलत योजना असा त्याचा प्रवास झाला. असेच काहीतरी वस्तू आणि सेवा कर कायद्याच्या कलम १६(४) चे होणार आहे असे निश्चित धरायला हरकत नाही. अनेक उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालयापर्यंत केसेस गेल्या आहेतच. नेहमीप्रमाणे उलट सुलट निकाल लागलेले आहेत. अजून काही वर्षे याच्यात निघून जातील. तोपर्यंत व्यापारी वर्गामध्ये अनेक प्रकारच्या सेटऑफच्या उलाढाली होतील. काहींचे लाखो रुपयाचे नुकसान होईल. सगळीकडे असंतोष माजेल आणि मग एखादी सवलत योजना जी एस टी परिषदेकडून येईल आणि या सर्व महाभारतावर अंशतः पडदा पडेल. मात्र याकरिता प्रत्येकाने पैसे न भरता अपिले करत राहिली पाहिजेत कारण येथे देखील 'जो डर गया समझो वो मर गया.'

कोणत्याही नोंदीत व्यापाऱ्याने विहित मुदतीत विवरणपत्रके किंवा कर भरला नाही तर खरेदीदाराला त्याचा सेट ऑफ किंवा इनपुट टॅक्स क्रेडिट मिळू शकत नाही. यामध्ये पुरवठादार किंवा खरेदीदार यामध्ये चुक कोणाची आहे किंवा कोणत्या कारणामुळे असा विलंब झाला याचे शासनाला कोणत्याही प्रकारचे घेणे देणे नाही. ज्या उच्च न्यायालयांना व्यापाऱ्यांची बाजू पटली त्यांनी व्यापाऱ्यांच्या बाजूने निर्णय दिलेले आहेत. याउलट ज्या उच्च न्यायालयांना शासनाची बाजू पटली त्यांनी व्यापाऱ्यांच्या विरुद्ध निर्णय दिलेले आहेत. वरील निर्णयांमध्ये कलम १६ आणि कलम ३९ यांची दोन्हीही बाजूकडून बरीच चिरफाड केली गेली आहे आणि त्यामुळेच संपूर्ण भारतातील व्यापारी वर्ग, कर सल्लागार आणि शासकीय अधिकारी यांच्यासमोर गोंधळाची स्थिती निर्माण झालेली आहे. अपीलांची संख्या प्रचंड प्रमाणात वाढत आहे. विशेष म्हणजे अजूनही ट्रेड्युनलचे कामकाज सुरू झालेले नाही. पुढील ५ वर्षे तरी निकाल मिळण्याची शक्यता नाही.

याबाबतीतील उच्च न्यायालयाचे निर्णय खालील प्रमाणे झाले आहेत.

- १) थिरूमलकॉडा प्लायवूड्स(W.P.24235 of 2022, आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालय) --उशिरा भरलेल्या विवरणपत्रकांसाठी जरी लेट फी वसूल केली तरी देखील इनपुट टॅक्स क्रेडिट मिळू शकत नाही. कलम १६(२) आणि कलम १६(४) हे दोन्ही वेगवेगळे आहेत.
- २) गोबिंदा कन्स्ट्रक्शन (CWJC NO. 9108 of 2021 dt 8-9_2923, पटना उच्च न्यायालय) --कलम १६(४) हा घटनेतील कलम ३००अ चा भंग करत नाही.
- ३) बीबीए इन्फ्रास्ट्रक्चर लिमिटेड, MAT NO. 1099 of 2023, कलकत्ता उच्च न्यायालय) --मुदतीत वेळपत्रक न भरल्याने इनपुट टॅक्स क्रेडिट मिळू शकत नाही.
- ४) मृत्युंजय कुमार (SLP(C)NO.28270 of 2023 ,सर्वोच्च न्यायालय)-- सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक

३ जानेवारी २०२४ रोजी शासनास एक नोटीस काढली आहे आणि त्यात अशी विचारणा केलेली आहे की गोबिंदा कन्स्ट्रक्शन या केसमध्ये पटना हायकोर्टाने कलम १६(४) घटनाबाह्य असल्याचा जो निकाल दिलेला आहे त्याबाबतीत खुलासा करावा.

५) टीव्हीएल कवीन एचपी गॅस ग्रामीण वितरक (W P (MD)NO. 7173 and 7174 , दि २४-११-२०२४,मद्रास उच्च न्यायालय) या केस मध्ये व्यापाऱ्याच्या बाजूने निकाल लागलेला आहे. याचे कारण शासनाने जीएसटीआर २ हे विवरणपत्रक अस्तित्वातच आणले नाही आणि त्यामुळे १६(४) च्यातरतुदी त्याला लागू होत नाहीत.

या निर्णयामध्ये खालील निर्णयांचा आधार घेण्यात आला.

अ) हंसराज सन्स (१६-१२-२०१९,पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय)--जीएसटीचे पोर्टल काम करत नसल्यामुळे व्यापाऱ्याला मॅन्युअली किंवा इलेक्ट्रॉनिकली विवरणपत्रक भरण्यास परवानगी दिली.

ब) एडफर्ट टेक्नॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड (६-१०-२०२२, मद्रास उच्च न्यायालय)--जीएसटी पोर्टल मधील तांत्रिक कारणामुळे व्यापाऱ्याला जीएसटीआर ३बी भरण्यास उशीर झाला. त्यास परत विवरणपत्रक भरण्याची परवानगी देण्यात आली.

वरील सर्व विवेचनावरून ही बाब स्पष्ट होते की सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाची आणि त्यानंतर सरकारकडून जाहीर होणाऱ्या सवलत योजनेची वाट पाहणे याला पर्याय नाही.